

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Efter-Skrift

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Efter-Skrift", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker:
https://tekster.kb.dk/text/gv-1828_470_3-intro-shoot-idm103.pdf (tilgået 19. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Afslutningen på Theologisk Maanedsskrift

Det kirkelige miljø

I perioden 1825-1832 var det kirkelige miljø i Danmark præget af en kirkekamp, der udspillede sig mellem to fløje. Den ene, de såkaldte 'gammeldags kristne', ønskede at fastholde eller vende tilbage til en form for evangelisk-luthersk konfession. Fløjen bestod fortrinsvis af lutherske teologer, der ville bevare statskirkens bekendelsesskrifter, og lægmandsbevægelser, der havde rødder i herrnhutisme, pietisme og luthersk ortodoksi. J.C. Lindberg stod centralt i fløjen og havde mange kontakter til de folkelige bevægelser. *Theologisk Maanedsskrift* blev et talerør for de teologiske debattører på denne fløj.

Den anden fløj, nogle 'liberale' teologer, der tilhørte rationalistiske teologiske retninger, ville fortsat have ret til at tolke kirkens autoriteter, dvs. Bibelen og bekendelsesskrifterne, ud fra fornuften. Det skulle ske i forskellige grader af frihed, der var afstemt efter det enkelte skrift. Denne fløj var stærkt repræsenteret blandt kirkens ledere, og på Københavns Universitet var de teologiske professorer C.F. Hornemann og H.N. Clausen markante eksponenter.

I det kirkelige landskab fandtes også en gruppe fremtrædende teologer, de såkaldte 'mæglingsteologer', der indtog en blandingsposition, og som ikke offentligt tog del i kampen. Blandt disse kan nævnes den senere biskop J.P. Mynster og professorerne Jens Møller og P.E. Müller.

* – se uddybende i Baagø 1958, specielt s. 55-82 og 121-127.

Tidsskriftet

I fortalen til første bind af *Theologisk Maanedsskrift* beskrev Rudelbach, hvad han opfattede som tidens vantro. Den "kalder sig Rationalisme. Før lod den haant om al Troe som et Gjøglespil og Præstebedrag, nu priser den sig som fornuftig Troe". Protestantiske universiteter erklærede han for at være "Planteskoler for Antichristianismen", det vil sige, at de fremmede modstanden mod den kristne lære og tro (1825, s. 1 f.). I forhold til spændingsfeltet mellem fornuft og åbenbaring mente han, at først "naar al Kundskab og Viden bøier sig under Guds Ords Aabenbaring, som den evige og levende Kilde til al ret Erkjendelse", først da kunne "en christelig Theologie" atter dannes (1825, s. 7). Ikke ud fra en ide eller et begreb, men "kun historisk beskuet kan Christendommens hele Betydning fattes" (1825, s. 8). Med tidsskriftet ville de på én gang bringe læseren "baade Sværd og Fred. Ei Sværd alene, thi vi stride kun for Freden i Christi Kirke — ei Fred alene", for — med en allusion til lignelsen om arbejderne i vingården (Matt 20,1-16) — mordere var brudt ind i og havde revet gærden ned om Guds vingård, og "før hine uddrives og dette gjenreises, skal der visselig skee mangt et Slag" (1825, s. 16).

* – Om forberedelsen af månedsskriftet med subscriptionsindbydelse og sammensætning af medarbejderskab i de første måneder af 1825 kan der læses i Baagø 1958, s. 77 f.

I "Efter-Skrift" pointerede Grundtvig, at tidsskriftets mål havde været kamp mod alt, der var imod den sande kristendom, og ifølge Grundtvig var det reelt lykkedes at skabe røre i den offentlige debat (s. 184 f.). Han havde også ønsket, at tidsskriftet var blevet "en Løbe-Bane omtrent for alle christelige Penne i Norden" (s. 183), selv om han godt vidste, at dette mål havde været urealistisk.

I hele *Theologisk Maanedsskrifts* levetid var Rudelbach dets hovedredaktør og største bidragsyder. Rudelbach, der med tysk baggrund var opvokset i København, havde drevet omfattende studier i teologi, filosofi, filologi og æstetik og blev dr. fil. i 1822. På en studierejse 1823-1824 mødte han især på universitetet i Berlin frembrydende vækkelse, og efterfølgende koncentrerede han sine studier mere om dogmatisk teologi. Hjemme igen var det sandsynligvis hans ortodokse kristendomsopfattelse og kamp mod rationalismen, der var årsag til, at han ikke fik en teologisk doktorgrad på en indleveret afhandling, og at han blev nægtet at holde forelæsninger på Københavns Universitet. Ved tidsskriftets ophør blev Rudelbach tilbudt en stilling som førsteprest og superintendent, dvs. biskop, i industibyen Glauchau i Sachsen, hvor han de næste år fortsatte kampen mod rationalisterne.

Hvert af bindene i *Theologisk Maanedsskrift* indholdt et antal "Afhandlinger", "Recensioner og kritiske Anmeldelser" og derudover indlæg af forskellig art. Af større afhandlinger af Grundtvig kan nævnes "Om det attende Aarhundredes Oplysning i Salighedens Sag" (1825, bind 1), dobbeltafhandlingerne "Om den sande Christendom" (1826, bind 4 og 5) og "Om Christendommens Sandhed" (1826-1827, bind 6-9) samt "Om

Religions-Frihed" (1827, bind 8). Det var Rudelbach, der anmeldte Clausens bog, *Catholicismens og Protestantismens Kirke-Forfatning, Lære og Ritus*. Anmeldelsen begyndte i 1825 med bind 3 og fortsatte uregelmæssigt over flere bind for at ende i bind 8. Af faste skribenter må foruden de to redaktører nævnes J.C. Lindberg, der var magister i hebraisk og latin. Lindberg bidrog bl.a. med "Oversigt over den Skjebne, som det Hebraiske Sprogstudium og det gamle Testamentes Fortolkning har haft i Danmark i Aarene 1790-1820" (1825, bind 1-3).

Tidsskriftets ophør

Der var flere medvirkende årsager til, at *Theologisk Maanedsskrift* standsede i september 1828. Blandt disse var, at det ikke var lykkedes at etablere tidsskriftet som det sted, der samlede modstanden mod rationalismen. Dette skyldtes især Rudelbachs og Lindbergs polemiske udfald, der kunne være så ensidige og skarpe, at modstanderne nægtede at svare, og debatten ophørte. Efterhånden bevirkede det også, at flere teologer af supranaturalistisk observans ikke ønskede at risikere at blive regnet til den yderligtgående gruppering, som tidsskriftet blev opfattet som talerør for (se Baagø 1958, s. 121-123). Medarbejdernes antal svandt ind, og tidsskriftet blev en stor arbejdsbyrde for redaktøren og hans faste skribent. Specielt i de sidste bind måtte flere og flere afsnit skrives alene af Rudelbach og Grundtvig. Af de tolv afhandlinger og anmeldelser i bind 12 var således de seks skrevet af Rudelbach, mens fire var forfattede af Grundtvig. Dertil kom økonomiske problemer på grund af stadigt færre abonnenter (Baagø 1958, s. 126).

Med hensyn til Grundtvigs indstilling til ophøret var han i eftersommeren 1828 kommet til den konklusion i, at man ikke kunne give 'de gammeldags troende' bedre kirkelige forhold gennem fortsat litterær fejde. Myndighederne havde svært ved at håndtere teologiske og kirkepolitiske problemer, når de blev fremsat polemisk ("Efter-Skrift", s. 199). For Grundtvig at se, var der derfor ikke mere noget formål i, at han skrev om problemstillingerne i *Theologisk Maanedsskrift* (s. 205).

Tidsskriftet blev grundlagt, før Grundtvig offentliggjorde sin 'mageløse opdagelse'. Rudelbach delte ikke Grundtvigs nye kristendomssyn eller den derfra udviklede kirkelige anskuelse (jf. "Efter-Skrift", s. 187 f.). Det var disse emner, Grundtvig til stadighed skrev om i *Theologisk Maanedsskrift*. Egentligt var det kun den overordnede kamp mod rationalismen, som for en tid forenede dem, men til trods herfor fungerede samarbejdet imellem dem. Heller ikke Lindberg kunne følge Grundtvig i hans 'mageløse opdagelse'. Først efter 1832 begyndte Lindberg efterhånden at kunne tilslutte sig Grundtvigs nye kristendomsforståelse og kirkelige anskuelse (Baagø 1958, s. 124-126).